

УДК 3 658.821(045)

Шацька З.Я.

кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний університет технологій та дизайну

Кошельник Ю.С.

магістрант
Київського національного університету технологій та дизайну

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Досліджено різноманітні чинники конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Надана порівняльна характеристика конкурентоспроможності підприємства на мікро-, мезо- і макро- рівнях. Проаналізовано глобальні рейтинги конкурентоспроможності країн світу. Розглянуто досвід провідних світових підприємств. Надано рекомендації щодо розроблення шляхів підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства, чинники конкурентоспроможності, індекс глобальної конкурентоспроможності; мікрорівень конкурентоспроможності; мезорівень конкурентоспроможності; макрорівень конкурентоспроможності.

Исследованы различные факторы конкурентоспособности отечественных предприятий. Представлена сравнительная характеристика конкурентоспособности предприятия на микро-, мезо- и макро- уровнях. Проанализированы глобальные рейтинги конкурентоспособности стран мира. Рассмотрен опыт ведущих мировых компаний. Даны рекомендации по разработке путей повышения конкурентоспособности отечественных предприятий.

Ключевые слова: конкурентоспособность предприятия, факторы конкурентоспособности, индекс глобальной конкурентоспособности; микроуровень конкурентоспособности; мезоуровень конкурентоспособности; макроуровень конкурентоспособности.

Various factors of competitiveness of domestic enterprises are investigated. The comparative characteristic of the company's competitiveness on the micro, meso- and macro levels is given. The global competitiveness ratings of the countries of the world are analyzed. The experience of leading world enterprises is considered. The recommendations for developing ways to increase the competitiveness of domestic enterprises are given.

Keywords: competitiveness of the enterprise, factors of competitiveness, index of global competitiveness; micro level of competitiveness; meso level of competitiveness; macroeconomic level of competitiveness.

Постановка проблеми. Значна кількість вітчизняних підприємств працює неефективно, знаходячись у кризовому стані або на межі банкрутства. Така тенденція щорічно повторюється, що свідчить про глибинні проблеми в економіці країни. Але водночас це свідчить і про наявність безлічі проблем і на підприємствах. І однією з таких головних проблем сьогодні є неконкурентоспроможність вітчизняних товарів або послуг на світових ринках.

Аналіз останніх досліджень. Питанням конкурентоспроможності підприємства займалися такі вчені, як М. Портер [13], А.А. Мігра-

нян [6], Р.А. Фатхутдінов [13], А.В. Дьяченко [4], О.І. Ступницький [10] та багато інших.

Рівень конкуренції на глобальному ринку є настільки високим, що без дослідження і аналізу конкурентоспроможності у глобалізованому світі неможливо стати провідним підприємством, тому необхідно розроблювати шляхи входження вітчизняних підприємств до рівня міжнародних стандартів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є формування шляхів підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств з урахуванням різноманітних чинників конкуренто-

спроможності, глобальних рейтингів та досвіду провідних світових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Середовище глобальної економіки створило величезну конкуренцію за «виживання» між підприємствами, що зумовило необхідність удосконалення, щоб витримувати такий тиск і завойовувати нові ніші для кожної окремої галузі. Формування стійкого і надійного положення на ринку для кожного підприємства є складним і залежить від впливу різноманітних чинників. Розібравши суть поняття конкурентоспроможності та її чинників, можна визначити подальші шляхи підвищення конкурентоспроможності окремого підприємства.

Конкурентоспроможність підприємства – це здатність підприємства створювати, виробляти і продавати товари та послуги, цінові й нецінові якості яких привабливіші, ніж в аналогічній продукції конкурентів [9].

Конкурентоспроможність підприємства може бути визначена як його унікальна перевага щодо інших підприємств цієї ж галузі як усередині національної економіки, так за її межами. Це означає, що конкурентоспроможність підприємства може бути сформована лише в межах групи підприємств, які належать до тієї ж галузі, або тих, що випускають товари-замінники. Конкурентоспроможність продукції підприємства є основою формування конкурентоспроможності підприємства та відіграє ключову роль у формуванні конкурентоспроможності країни, адже підвищення конкурентоспроможності продукції на зовнішньому ринку дає змогу збільшити експорт та зрівноважити платіжний баланс країни. Здатність певного суб'єкта перевершити конкурентів у заданих умовах є основою глобально-го ринку.

Конкурентоспроможність підприємства формується під впливом різноманітних чинників. Чинники конкурентоспроможності – це ті чи інші причини, що частково впливають на рівень та характер конкурентоспроможності підприємства, а також можуть повністю визначати його суть (табл. 1).

Як бачимо, на формування конкурентоспроможності сучасного підприємства впливає чимало пов'язаних між собою різноманітних чинників. Їх вплив може бути як позитивним, що підвищує рівень конкурентоспроможності підприємства, так і негативним, що його знижує.

Сучасне підприємство функціонує в умовах глобалізованого простору, в умовах глобальної економіки. Глобальна економіка – якісно новий

етап розвитку світової економіки, яка поступово перетворюється на цілісний глобальний організм, утворений гігантською виробничо-збутовою, глобальною фінансовою та планетарною інформаційною мережею [10].

Оскільки глобальна економіка і є тією самою платформою, на котрій відбувається виробництво, формується фінансова система та система просування товарів і послуг, розподіл робочої сили, капіталів та інформації, то кожна країна націлена саме на такий ринок збуту своєї продукції, а кожне національне підприємство прагне вийти на світовий рівень конкуренції.

Порівнюємо можливості підприємства конкурувати на мікро-, мезо- і макро- рівнях (табл. 2). Це допоможе визначитися із формуванням шляхів підвищення конкурентоспроможності на кожному етапі просування до лідерства підприємства на ринку.

Можна дійти висновку, що з кожним рівнем конкурентоспроможності просування підприємства на наступний рівень ускладнюється. Так, мікрорівень забезпечує конкурентоспроможність підприємства на рівні регіону. Мезорівень вказує на економічні інтереси бізнесу в галузі. А макрорівень як глобальний показник визначає конкурентоспроможність національної економіки країни загалом, що є рівнем загальної стабільності (чи навпаки). Саме поетапне формування конкурентоспроможності підприємства на усіх рівнях дає змогу отримати перспективу майбутніх вигод.

Враховуючи індекс конкурентоспроможності країн світу за 2017–2018 рр. за опублікованим «Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018 рр.» (рис. 1), Україна цього року посіла 81 місце серед 137 країн світу, покращивши свої позиції на чотири пункти. У попередньому звіті Україна займала 85 позицію. На початку списку бачимо Швейцарію та Сінгапур, що говорить про високі стандарти цих країн. До десятки найкращих, як і в попередньому дослідженні, увійшли США, Нідерланди, Німеччина, Швеція, Великобританія, Японія, Гонконг та Фінляндія [5; 14; 15].

Індекс глобальної конкурентоспроможності складається з більш ніж 100 змінних, що згруповані у 12 контрольних показників: «Інституції», «Інфраструктура», «Макроекономічне середовище», «Охорона здоров'я та початкова освіта», «Вища освіта і професійна підготовка», «Ефективність ринку товарів», «Ефективність ринку праці», «Розвиток фінансового ринку», «Технологічна готовність», «Розмір ринку», «Відповід-

Класифікація чинників конкурентоспроможності підприємства

Класифікація чинників	Сутність чинника	Прояв чинника на підприємстві
<i>Залежно від місця виникнення:</i>		
Внутрішні	конкурентні переваги підприємства і його продукції.	– діяльність керівництва та апарату управління підприємства; – система технологічного оснащення; – сировина, матеріали, напівфабрикати; – збут продукції.
Зовнішні	умови, до яких повинно пристосовуватися підприємство, або лише частково бути підконтрольними цим умовам.	– галузеві; – макроекономічні; – світової економіки.
<i>Залежно від сфери походження:</i>		
Науково-технічні	стан та динаміка науково-технічного прогресу, рівень техніки та технології, продуктивність та надійність устаткування, гнучкість виробничих процесів тощо.	– технічна база; – інновації; – рівень виробничих потужностей.
Організаційно-економічні	з одного боку, стадія циклу розвитку економіки, розвиток інтеграційних процесів у економічному просторі, загальногосподарська та галузева кон'юнктура, методи та механізми регулювання господарської діяльності на рівні держави, регіонів та галузей.	– маркетингова активність; – ефективні канали розподілу; – управлінські; – фінансові; – характеристики товарів та послуг; – аналіз конкурентів.
Соціальні	стан та динаміка соціальних процесів, що відбуваються на макро- та мікрорівнях.	– кадрові; – забезпечення вимог праці для працівників; – забезпечення вимог стандартів для споживачів; – встановлення цінової категорії.
Екологічні	взаємозв'язок виробничо-економічної діяльності підприємства зі станом зовнішнього середовища.	– відповідність стандартам забруднення середовища.
Політичні	здійснюють суттєвий вплив на рівень конкурентоспроможності підприємства, що виявляється під час реалізації продукції підприємства на зовнішніх ринках, або придбання імпортованих ресурсів.	– температура; – світло; – живі організми тощо.
<i>Залежно від груп факторів економічного розвитку країни:</i>		
Базові	охоплюють економічну структуру країни та включають питання, пов'язані з існуванням підприємства на ринку.	– інститути; – інфраструктура; – макроекономічна стабільність; – охорона здоров'я.
Ефективності	Забезпечення найдоцільнішого використання наявних ресурсів.	– вища освіта та професійна підготовка; – ефективність ринків праці та збуту; – технологічна готовність; – величина ринків збуту.
Інноваційні	ступінь упровадження нових технологій на підприємстві.	– приплив «розуму»; – фінансування; – обумовленість необхідності.

Джерело: складено за [2; 7; 14]

ність бізнесу сучасним вимогам» та «Інноваційний потенціал». Їх можна взяти за критерії формування конкурентоспроможності підприємства для входження на глобальний ринок.

Починаючи з 1995 р. щорічно журнал «Forbes» оприлюднює Рейтинг 500 найвпливовіших транснаціональних компаній світу («Fortune Global»). До аналізу беруться тільки ті світові корпорації, обсяг продажу яких становить не менше 1 млрд. дол. і вартість акції яких становить не менше 5 дол. за одиницю, а також які є

доступними для інвесторів в США [13]. У 2018 р. у ТОП-10 увійшло по три американські та китайські компанії та по одній компанії з Англії, Німеччини, Нідерландів, Японії, що свідчить про високий рівень конкурентоспроможності цих компаній у глобальному просторі. Перше місце в рейтингу майже щорічно займає американська компанія Wal-Mart [14; 15]. На жаль, поки що жодне вітчизняне підприємство не потрапило в цей рейтинг, потребуючи підвищення рівня конкурентоспроможності до глобального рівня.

Держава та регіони

Аналізуючи вищезазначені рейтинги і критерії входу підприємств до них, можемо визначити шляхи підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, а саме на:

– мікрорівні: впровадження нових технологій безготівкових розрахунків з використанням інформаційних мереж, таких як Master Card, Wisa та інші; перехід до використання віртуальної валюти Біткоїн та інших цифрових валют, створення в структурі підприємства окремого підрозділу з розроблення інноваційних ідей та продуктів; венчурне інвестування високоризикових ідей.

– мезорівні: диверсифікація виробництва та вихід на нові перспективні ринки збуту;

– макрорівні: впровадження стратегії глобального маркетингу та інвестицій, форм і методів реалізації великих міжнародних інвестиційних проектів; поступове входження вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до міжнародних інформаційних мереж.

Висновки і пропозиції. Таким чином, аналіз чинників конкурентоспроможності підприємства на різних рівнях та врахування досвіду провідних транснаціональних компаній світу дадуть змогу сформулювати та впровадити саме ті напрями розвитку, що сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та забезпечать їм успіх і входження до глобальних рейтингів.

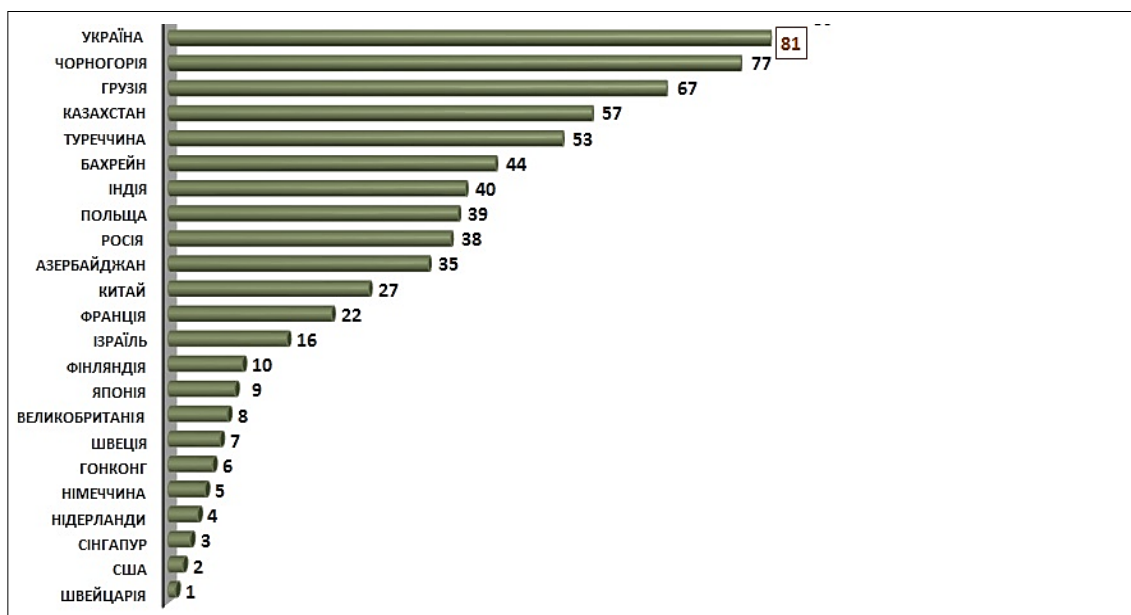

Рис. 1. Індекс конкурентоспроможності країн світу за 2017–2018 рр.

Таблиця 2

Порівняльна характеристика конкурентоспроможності підприємства на мікро-, мезо- і макрорівнях

Рівень	Прояв конкурентоспроможності	Фактори впливу
Мікрорівень	Властивості товару або послуги, які завдяки конкурентним перевагам дають змогу підприємству перемогти у конкретній боротьбі	– ціновий; – ресурсний; – якість робочої сили; – правова та адміністративна інфраструктура; – рівень корупції
Мезорівень	Потенційна здатність підприємства досягати конкурентних переваг у суперництві з іншими суб'єктами господарювання	– конкуренція; – якість умов попиту; – людський чинник виробництва; – узгодження економічних інтересів бізнесу та місцевих органів влади
Макрорівень	Наявність кращих умов стабільного економічного зростання економіки країни порівняно з іншими країнами	– баланс державного бюджету; – валові національні заощадження; – інфляція; – державний борг; – людський і соціальний капітал.

Джерело: складено за [8; 11; 13]

Бібліографічний список:

1. Адамик В., Вербицька Г. Оцінка конкурентоспроможності підприємства // Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2008. № 1. С. 69–78.
2. Должанський І.З. Конкурентоспроможність підприємства: Навчальний посібник / Должанський І.З., Загорна Т.О. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
3. Гельвановский М. Конкурентоспособность в микро, мезо-, макроуровневом измерении [Текст] / М. Гельвановский, В. Жуковская // Российский экономический журнал. 1998. № 3. 234 с.
4. Дьяченко А.В. Основания теории трансформационной экономики: Учебное пособие. Волгоград: Издательство ВолГУ, 2001. 120 с.
5. Кузьмінець К.С. Розвиток конкурентоспроможності економіки на мікро-, мезо- та макрорівнях / Кузьмінець К.С. // науковий клуб SOPHUS 2015. Секція 3_2015_10_30.
6. Мигранян А.А. Конкурентоспособность и структурная перестройка экономической системы государства в условиях трансформации экономики [Электронный ресурс] // Управление общественными и экономическими системами : материалы международного семинара «Проблемы и перспективы развития налоговых и бюджетных систем стран Европы и России», Орел / Орловский государственный технический университет, 28-30.09.2004. URL: <http://bali.ostu.ru/umc/z012005.php>.
7. Нефедова О.Г. Конкурентоспроможність в умовах зовнішніх змін // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2007. № 5. Т. 2. С. 212–215.
8. Портер М. Конкурентная стратегия. Методика анализа отраслей и конкурентов [Текст] / М. Портер; [пер. с англ., науч. ред. О. Нижельская]. [2–е изд.]. М. : Альпина Бизнес Букс, 2006. С. 38.
9. Світова економіка : підручник / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 268 с.
10. Ступницький О. І. Конкурентоспроможність // О.І. Суптицький. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. /Редкол. Л.В. Губерський (голова) та ін. К: Знання України, 2004. Т. 1 760 с.
11. Тараненко І.В. Алгоритм дослідження та оцінки інноваційної конкурентоспроможності країн / І.В. Тараненко // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. 2011. Вип. 33, Ч. 1. С. 196–201.
12. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации: Учебник. 2-е изд., испр. и доп. М.: Изд-во Эксмо, 2005. 544 с.
13. Шацька З.Я. Організаційно-економічні заходи адаптації вітчизняних підприємств до глобалізованого простору / З.Я. Шацька. VIII випуск наукового журналу «Innovative solutions in modern science» (інноваційні рішення в сучасній науці). – № 8 (8), 2016. С. 55–62.
14. The Global Competitiveness Index. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>.
15. 2018 Fortune Global 500: The Top Ten. URL: http://fortune.com/video/2018/07/19/2018-fortune-global-500-the-top-ten/?iid=recirc_g500landing-zone2.

References:

1. Adamyk V., Verbytska H. Otsinka konkurentospromozhnosti pidpriemstva // Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu. 2008. № 1. S. 69–78.
2. Dolzhanskyi I.Z. Konkurentospromozhnist pidpriemstva: Navchalnyi posibnyk/ Dolzhanskyi I.Z., Zahorna T.O. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2006. 384 s.
3. Gel'vanovskij M. Konkurentosposobnost' v mikro, mezo-, makrourovnevom izmerenii [Tekst] / M. Gel'vanovskij, V. Zhukovskaja // Rossijskij jekonomicheskij zhurnal. 1998. № 3. 234 s.
4. D'jachenko A.V. Osnovaniya teorii transformacionnoj jekonomiki: Uchebnoe posobie. – Volgograd: Izdatel'stvo VolGU, 2001. 120 s.
5. Kuzminets K.S. Rozvytok konkurentospromozhnosti ekonomiky na mikro-, mezo- ta makrorivniakh / Kuzminets K.S. // naukovyi klub SOPHUS 2015 Sektsiia 3_2015_10_30.
6. Migranjan A.A. Konkurentosposobnost' i strukturnaja perestrojka jekonomicheskoy sistemy gosudarstva v uslovijah transformacii jekonomiki [Jelektronnyj resurs] // Upravlenie obshhestvennymi i jekonomicheskimi sistemami : materialy mezhdunarodnogo seminaru "Problemy i perspektivy razvitija nalogovyh i bjudzhetnyh sistem stran Evropy i Rossi", Orel / Orlovskij gosudarstvennyj tehniceskij universitet, 28-30.09.2004. Rezhim dostupa: <http://bali.ostu.ru/umc/z012005.php>.
7. Nefedova O.H. Konkurentospromozhnist v umovakh zovnishnikh zmin // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky. 2007. № 5.T.2. S. 212–215.
8. Porter M. Konkurentnaja strategija. Metodika analiza otraslej i konkurentov [Tekst] / M. Porter; [per. s angl., nauch. red. O. Nizhel'skaja]. – [2–e izd.]. M. : Al'pina Biznes Buks, 2006. – S. 38.
9. Svitova ekonomika : pidruchnyk / za red. A. P. Holikova, O. A. Dovhal. Kh. : KhNU imeni V. N. Karazina, 2015. 268 s.
10. Stupnytskyi O. I. Konkurentospromozhnist // O. I. Suptytskyi. – Ukrainska dyplomatychna entsyklopediia: U 2-gh t. /Redkol. L. V. Huberskyi (holova) ta in. – K: Znannia Ukrainy, 2004 T. 1. 760 s.

11. Taranenko I. V. Alhorytm doslidzhennia ta otsinky innovatsiinoi konkurentospromozhnosti krain / I.V. Taranenko // Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ekonomika. 2011. Vyp. 33, Ch. 1. S. 196–201.
12. Fathutdinov R. A. Upravlenie konkurentosposobnost'ju organizacii: Uchebnyk. – 2-e izd., ispr. i dop. M.: Izd-vo Jeksmo, 2005. 544 s.
13. Shatska Z. Ya. Orhanizatsiino-ekonomichni zakhody adaptatsii vitchyznianskykh pidpriemstv do hlobalizovanoho prostoru / Z.Ya. Shatska. VIII vypusk naukovooho zhurnalu “Innovative solutions in modern science” (innovatsiini rishennia v suchasni nauksi). – № 8 (8), 2016. s. 55–62.
14. The Global Competitiveness Index. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>.
15. 2018 Fortune Global 500: The Top Ten. URL: http://fortune.com/video/2018/07/19/2018-fortune-global-500-the-top-ten/?iid=recirc_g500landing-zone2.

Shatska Z. Ya.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Business Economics and Tourism Department

Koshelnyk Yu. S.

Graduate Student,
Business Economics and Tourism Department
Kyiv National University of Technologies and Design

WAYS OF INCREASING COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES IN GLOBALIZATION

One of the main problems of domestic enterprises to date is not the competitiveness of goods or services in world markets. The level of competition in the global market is so high that, without studying and analysing competitiveness in a globalized world, it is impossible to become a leading enterprise; therefore, it is necessary to develop the ways of domestic enterprises' entry to the level of international standards. It is determined that the competitiveness of an enterprise is the ability of an enterprise to create, produce, and sell goods and services, whose price and non-price qualities are more attractive than comparable products of competitors. The competitiveness of the enterprise can be formed only within a group of companies belonging to the same industry or those that produce substitute products. It is proved that the competitiveness of the company's products is the basis for the formation of the competitiveness of the enterprise and plays a key role in the formation of the country's competitiveness. In turn, the competitiveness of the enterprise is formed under the influence of various groups of factors. Their influence can be as positive, which increases the level of competitiveness of the enterprise, and the negative that reduces it. A comparative characteristic of the company's competitiveness on the micro, meso, and macro levels is given. The analysis of the global ratings of competitiveness of the countries of the world, in which Ukraine took the 81st place in 2018, is carried out. The experience of the leading world enterprises that are a part of the world ranking of the 500 most influential transnational companies in the world (Fortune Global 500), which the Forbes magazine annually publishes, is considered. It was determined that in 2018, the top 10 companies included three American and Chinese companies and one company from England, Germany, the Netherlands, and Japan, indicating a high level of competitiveness of these companies in the global space. So far, no domestic enterprise has fallen into this rating, requiring increasing the level of competitiveness to the global level. Analysing the aforementioned ratings and criteria for the entry of enterprises to them, the ways of increasing the competitiveness of domestic enterprises at micro, meso, and macro levels are determined.